

BESLUT

2022-09-05 Dnr: 22/01624

Titel på medverkande gäst har
ändrats enligt 36 §
förvaltningslagen
(2017:900). / Den 17 oktober
2022. Ulrik von Essen,
elektroniskt undertecknad
nedan

SAKEN

Studio Ett, P1, 2022-02-24, inslag om desinformation i kriget i Ukraina; fråga om opartiskhet och saklighet

BESLUT

Inslaget fälls. Det strider mot kravet på opartiskhet.

INSLAGET

Inslaget handlade om desinformation under kriget i Ukraina och i inslaget medverkade en rysslandskännare samt tidigare journalist och diplomat ~~som arbetade som analytiker på Myndigheten för psykologiskt försvar~~ och en professor emeritus i historia på Göteborgs universitet. Inledningsvis redogjorde analytikern för sin syn på Rysslands propaganda som förmedlats i ryska medier i samband med invasionen. ~~Rysslandskännaren Analytikern~~ sa bland annat att Vladimir Putins tal till nationen var en uppvisning i desinformation och innehöll dramatiska lögnar som att det ukrainska territoriet kontrollerades av en nazistisk junta som bedriver folkmord på rysktalande. Därefter angav professorn att det inte behövdes så mycket propaganda i Ryssland eftersom andra världskriget-perspektivet var djupt förankrat hos det ryska folket. Professorn sa bland annat att han trodde att det fanns ett väldigt stort folkligt stöd för invasionen eftersom många ryssar uppfattade Nato som ett hot och att den ryskspråkiga befolkningen i Ukraina var förtryckta. Under professorns redogörelse sa sades bland annat följande.

(Professorn) – Sen har ju den ryska befolkningen också fått på ett helt annat sätt än vi en information om vad hänt dem i Donbassområdet va med kanske 15 000 döda, de flesta av dem alltså rysktalande och boende i de här två utbrytarrepublikerna va. Till exempel en sån sak som det som hände efter kuppen då 2014 i Kiev var ju att den här att man brände levande 40 ungdomar i fackföreningarnas hus av ukrainska nationalisterna. De sakerna har

ryssarna fått väldigt mycket information om. De känner sig alltså solidariska med den rysktalande befolkningen va. (Programledare) – Bara för att vara tydlig. Du menar att det här är bilden som ges nu och att det är därför, du menar att det skulle finnas en bild som rättfärdigar det här då? (Professor) – Ja, jag tror att det finns en bred uppfattning om befolkningen här om att ryssarna som är en så stor del av Ukrainas befolkning, hälften är rysktalande till vardagslag och så va, att den här gruppen är förföljd.

Professorn sa sedan att han tror att den ryska regeringen lätt kan motivera militäraktionerna med hänsyn till det väl förankrade synsättet hos den ryska allmänheten. Därefter spelades ett tal av Sveriges statsminister om desinformation upp. ~~Rysslandskännaren Analytikern~~ bjöds därefter in igen för att svara på frågan hur desinformation sprids i Sverige. ~~Rysslandskännaren-Analytikern~~ sa bland annat följande.

Ja, framförallt så kan vi konstatera att Sveriges Radio P1 nu har ägnat sig flera minuter åt att sprida skamlösa lögner om vad som pågår i Ukraina de senaste åren. Den gäst vi haft helt nyligen här har påstått att det finns sympati i det ryska folket för vad som pågår i Ukraina. Det finns absolut inget som talar för det. Det finns en ganska stark närvaro utav ett ursinnigt krigsmotstånd i Ryssland just nu. [---]. Det finns ingen i Ryssland som hyllar det här kriget utom möjligtvis några av de rädda männen i Kreml. Det är faktiskt ganska så skandalöst att vi kan få höra sådana hära saker i, inte höra men folk inom kan vi säga universitetsvärlden fortsätter att tro på myter om vad som hände i Ukraina 2014. Det kallades kuppen, det kallades, har kallats folkmord mot ryska, det här är fullständigt grundlösa påståenden. Så sprids desinformation.

Avslutningsvis svarade ~~rysslandskännaren-analytikern~~ på frågan vad som var den övergripande risken med att desinformation sprids.

ANMÄLNINGARNA

Inslaget har anmälts av två personer, varav den ena är professorn som medverkade i inslaget. Professorn anför att han medverkade i inslaget för att redogöra för hur man i Ryssland såg på kriget i Ukraina. Professorn anser att hans uttalande bemöttes av ~~rysslandskännaren-analytikern~~ med kränkande uttalanden där han bland annat beskylldes för att sprida skamlösa lögner och desinformation. Professorn är kritisk till att han inte fick bemöta ~~rysslandskännarens-analytikerns~~ uttalanden eller att programledaren inte klargjorde att det var Rysslands syn som professorn var ombedd att redogöra för.

Den andra anmälaren är sammanfattningsvis kritisk till att professorn inte fick bemöta ~~rysslandskännarens-analytikerns~~ uttalanden och att inslaget gav en ensidig bild av bakgrunden till kriget. Anmälaren anser att professors uttalanden behandlas som desinformation medan ~~rysslandskännaren-analytikern~~ fick oproportionerligt stort utrymme att oemotsagd framföra häpnadsväckande påståenden.

PROGRAMFÖRETAGETS YTTRANDE

Sveriges Radio AB (SR) anser att inslaget överensstämmer med kraven på opartiskhet och saklighet och anför i huvudsak följande.

Det aktuella inslaget sändes samma dag som Rysslands invasion av Ukraina. SR anpassade den aktuella dagen sändningarna utifrån krigsutbrottet och sände direkt om utvecklingen i Ukraina under stora delar av dagen. Inför, under och efter krigsutbrottet har informationsspridning i allmänhet, och desinformation i synnerhet, diskuterats flitigt. Från ryskt håll betecknades invasionen som en ”militär specialoperation” i syfte att ”denazifiera och demilitarisera” Ukraina medan stora delar av omvärlden fördömt Rysslands agerande och kallat det en illegal och provocerad invasion.

Under den snabba utvecklingen den 24 februari 2022 spreds stora mängder information om händelserna och de ryska försöken att rättfärdiga invasionen kom snabbt att ifrågasättas som desinformation. Det fanns ett stort allmänintresse att diskutera desinformationens roll i den pågående utvecklingen. Mot den bakgrunden bjöds två utomstående medverkande in till *Studio Ett* för att diskutera dels vilken bild som ges av invasionen i ryska och ukrainska medier, dels vilka risker som finns för desinformation från ett svenskt perspektiv. ~~Rysslandskännaren-Analytikern~~ redogjorde bland annat för delar av den ryska informationsspridningen och klargjorde tydligt att han såg detta som exempel på falsk information, desinformation.

Därefter hördes anmälaren, som är professor emeritus i historia vid Göteborgs universitet. I professorns uttalande var det inledningsvis tydligt att han refererade till sin uppfattning om den ryska synen på invasionen och bakgrunderna till detta. I takt med att professorn utvecklade sitt resonemang och redogjorde för vissa sakomständigheter ansåg redaktionen att det kunde uppfattas som något otydligt att vad som beskrevs som faktiska sakomständigheter var exempel på rysk desinformation eller den generella uppfattningen hos den ryska allmänheten. Mot den bakgrunden ställde programledaren en fråga till professorn i syfte att tydliggöra att dennes uttalanden alltså avsåg den bild som förmedlas i Ryssland, och att det därmed finns en bild i Ryssland som rättfärdigar det ryska agerandet. På detta svarade professorn jakande, varför det är felaktigt att programledaren inte klargjorde att professorn var ombedd att redogöra för Rysslands syn. Tvärtom hade anmälaren fått tillfälle att fritt redogöra för sin syn och programledaren ingrep för att tydliggöra just att det handlade om vilken bild som förmedlas i Ryssland. När ~~rysslandskännaren-analytikern~~ ombads kommentera situationen i Sverige reagerade han starkt på professorns uttalanden eftersom han ansåg att de överensstämde med det ryska narrativet och att detta därmed fått spridning i Sverige. Genom ~~rysslandskännarens-analytikerns~~ inlägg – i kombination med programledarens klargörande fråga till professorn – fick publiken en annan syn på de uppgifter som professorns tagit upp.

I vilken grad det ryska folket stödde invasionen var av naturliga skäl inte möjligt att fastställa med säkerhet, särskilt inte under invasionens första dag. Av den anledningen hördes två utomstående medverkande med olika syn i frågan. Frågan blev därmed allsidigt genomlyst och det var tydligt för publiken att de medverkande hade olika syn på i vilken grad den ryska desinformationen lett till ett brett folkligt stöd för invasionen.

När det gäller utdraget ur statsminister Magdalena Anderssons tal vill programföretaget klargöra att det inte inkluderades i syfte att framställa professors inspel som desinformation. Det var ett planerat inslag som inledde diskussionen utifrån det svenska perspektivet och hur desinformationen kan påverka i Sverige. Enligt programföretaget blev detta även tydligt för publiken, särskilt mot bakgrund av att programledaren strax dessförinnan hade tydliggjort vilket synsätt professorn redogjort för.

Angående ~~rysslandskännarens-analytikerns~~ kommentar om att kriget handlade om att Ryssland vill kontrollera Sverige vill programföretaget anför följande. Invasionen av Ukraina föregicks av krav från den ryska regeringen om att Nato inte får utvidgas. Vid årsskiftet skickades ett brev till bland annat den svenska regeringen i vilket Ryssland framförde krav på vissa säkerhetsgarantier, bland annat angående eventuella utvidgningar av Nato. En doktor i krigsvetenskap och expert på rysk krigsföring, har tolkat brevet som en varning till mottagarländerna, däribland Sverige. I inslaget redogör rysslandskännaren för sin uppfattning att Rysslands invasion delvis syftar till att kontrollera andra länder – som Sverige – från att vidta vissa åtgärder som att ansöka om Natomedlemskap. Det är tydligt för publiken att det är den utomstående ~~rysslandskännarens-analytikerns~~ analys av Rysslands syfte med invasionen som framförs.

Sammanfattningsvis utgör innehållet i inslaget till stor del svårverifierade uppgifter som framfördes av två utomstående medverkande i direktsändning i ett intensivt och pågående nyhetsläge. Båda medverkande fick stort utrymme att redogöra för sina respektive syner på situationen, och programledaren ingrep för att tydliggöra när det utifrån professors egen redogörelse uppkom tveksamheter kring vilket perspektiv han redogjorde för.

AKTUELL BESTÄMMELSE

SR ska utöva sändningsrätten opartiskt och sakligt samt med beaktande av att en vidsträckt yttrande- och informationsfrihet ska råda i radion (12 § i sändningstillståndet).

Kraven på opartiskhet och saklighet tillämpas enligt granskningsnämndens praxis i princip fullt ut på programledare, reportrar och andra som genom sin ställning i ett program kan uppfattas som företrädare för programföretaget. Med hänsyn till den vidsträckta yttrandefriheten kan kraven ställas lägre i fråga om intervjuade,

debatttagare och andra så kallade tillfälliga medverkande. Om allvarlig kritik riktas mot en klart utpekad part ska dock den kritiserade få bemöta eller kommentera kritiken. Som regel ska detta ske i samma program eller inslag, antingen genom att den kritiserade själv medverkar eller genom att en kommentar från honom eller henne redovisas.

Kravet på saklighet innebär främst att uppgifter som är av betydelse för framställningen ska vara korrekta och att framställningen inte får vara vilseledande, till exempel genom att väsentliga uppgifter utelämnas.

GRANSKNINGSNÄMNDENS BEDÖMNING

Granskningsnämnden konstaterar att inslaget sändes samma dag som Ryssland invaderade Ukraina och handlade om desinformation och rysk propaganda. Vad tillfälligt medverkande experter för fram i olika ämnen strider typiskt sett inte mot kraven på opartiskhet och saklighet. Nämnden konstaterar dock att den medverkande ~~rysslandskännaren-analytikern~~ sa att den tidigare i inslaget medverkande professors uttalanden om den ryska befolkningens syn på kriget i Ukraina var att bland annat ”sprida skamlösa lögnar” och ”desinformation”. Enligt nämndens mening var ~~rysslandskännarens-analytikerns~~ kritik i sammanhanget av sådant allvarligt slag att den borde ha fått bemötas. Att professorn inte fick denna möjlighet eller att kritiken inte hanterades på annat sätt av programledaren medför att inslaget strider mot kravet på opartiskhet.

Detta beslut har fattats av Ulrik von Essen, Ulrika Hansson, Clas Barkman, Bo-Erik Gyberg, Kristina Åberg, Erik Fichtelius och Linnéa Jonjons efter föredragning av Johannes Wik.

För granskningsnämnden

Ulrik von Essen

UNDERSKRIFTSSIDA

Detta dokument har undertecknats med elektroniska underskrifter:

NAMN:	ULRIK VON ESSEN
IDENTIFIKATIONSTYP:	Svensk e-legitimation
IDENTIFIKATIONS-ID:	_09eaa4b64f5a29c5c87a0ad053423afd99
DATUM & TID:	2022-10-19 10:07:59 +02:00

Certifierad av Comfact Signature
Accepterad av alla undertecknare
2022-10-19 10:08:06 +02:00
Ref: 51343SE
www.comfact.se

[Validera dokumentet](#) | [Användarvillkor](#)